

غیبت؛ حق الناس آبرویی

زشتی غیبت، تنها مربوط به بزرگی گناه آن نیست، بلکه غیبت مسئولیت آور است، زیرا آنکه پشت سرش غیبت شده، حقی پیدا می‌کند که غیبت‌کننده باید آن حق را ادا کند. ادای حق او نیز با توبه و پشیمانی قلبی و جبران میسر می‌شود.

زشتی غیبت، تنها مربوط به بزرگی گناه آن نیست، بلکه غیبت مسئولیت آور است، زیرا آنکه پشت سرش غیبت شده، حقی پیدا می‌کند که غیبت‌کننده باید آن حق را ادا کند. ادای حق او نیز با توبه و پشیمانی قلبی و جبران میسر می‌شود.

برخی از مصادیق حق الناس آبرویی «حق الناس» مهم ترین و پربسامدترین موضوع در دین اسلام است تا جایی که طولانی ترین آیه قرآن (سوره بقره آیه ۲۸۲) نیز به همین موضوع اختصاص دارد و امیرالمؤمنین امام علی(ع) نیز می‌فرمایند: «خدای متعال رعایت حقوق بندگانش را مقدمه ای بر رعایت حقوق خودش قرار داده است.»

اوج جلوه گاه توجه به حق الناس در مکتب اسلام و اهل بیت(ع) را می‌توان در شب عاشورا مشاهده کرد؛ هنگامی که امام حسین(ع) شرط پیکار با ظلم و همراهی با خود را بدهکار نبودن گذاشت و بیعت خود را از افرادی که حقی بر گردن دارند، برداشت، چراکه پرداخت حق مردم را مقدم بر حضور در جهاد با طاغوت می‌دانستند.

همین رویداد مهم و درس آموز از واقعه کربلا سبب شد تا ایکنای آغاز ماه محرم امسال به موضوع مهم «حق الناس» بپردازد و بخش‌هایی از کتاب «حق الناس، ارتباط متقابل حقوق مردم و اخلاق اسلامی» نوشته آیت الله مظاهری را به نظر مخاطبان خود برساند که در ادامه مشروح بخش شصت و ششم با عنوان «برخی از مصادیق حق الناس آبرویی؛ غیبت» را می‌خوانید.

۱. غیبت

غیبت به این معناست که انسان، عیب کسی را در غیاب او به دیگران منتقل نماید. گناه غیبت، بسیار بزرگ است و قرآن شریف آن را به منزله خوردن گوشت مردار انسان دانسته است، «وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا أَوْ يَحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ». غیبت حسنات و اعمال نیکوی انسان را از بین می‌برد و در نهایت او را روانه جهنم خواهد کرد. از امام صادق(ع) روایت شده است که «الغیبة تأكل الحسنة كما تأكل التار الحطب». حسنات و کارهای شایسته با غیبت، نابود می‌شود، همان طور که آتش هیزم را می‌سوزاند. آن امام بزرگوار، همچنین می‌فرمایند: خداوند تعالی به موسی(ع) وحی کرد: «الْمُعْتَابَ إِنْ تَابَ فَهُوَ آخِرٌ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ وَإِنْ لَمْ يَتُبْ فَهُوَ أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ النَّارَ».

طبق این حدیث نورانی اگر غیبت‌کننده، توبه کند، خداوند متعال او را میبخشد و میتواند به بهشت برود، اما آخرین نفری است که وارد بهشت می‌گردد؛ اما چنانچه توبه نکند، او اولین کسی است که وارد جهنم خواهد شد. غیبت، یکی از چند گناه بزرگی است که بوی بد و منعقن دارد. در حدیثی از رسول اکرم(ص) نقل شده است؛ کسی که غیبت کرده در قیامت در حالی می‌آید که از او بوی بدی برمی‌خیزد، بویی که گندش از بوی مردار بیشتر است و اهل قیامت را می‌آزارد.

باید دانست که زشتی غیبت، تنها مربوط به بزرگی گناه آن نیست، بلکه غیبت مسئولیت آور است، زیرا آنکه پشت سرش غیبت شده، حقی پیدا می‌کند که غیبت‌کننده باید آن حق را ادا کند. ادای حق او نیز با توبه و پشیمانی قلبی و جبران میسر می‌گردد. برای جبران باید در حد توان، آبرویی که از او ریخته است را برگرداند. باید با تعریف و تمجید از او و بیان فضایلش ذهنیت منفی که در غیاب او ایجاد کرده است را به ذهنیت مثبت مبدل سازد.

برای ادای حق کسی که از او غیبت شده، جبران آبرویش باید بشود، ولی گفتن به خودش لازم نیست، زیرا معمولاً مفاسد دیگری به همراه دارد که جبران آن مفاسد غیرممکن است. به هر حال کسی که مرتکب غیبت شده باید با ندامت حقیقی و عذرخواهی از خداوند سبحان تصمیم جدی بگیرد که از آن به بعد غیبت نکند، حق آن شخص را هم باید ادا نماید. جبران غیبت و ادای حق کسی که از او غیبت شده، وابسته به این است که از او تعریف کند و در غیابش از او دفاع نماید و اجازه ندهد پشت سر او غیبت شود. از امام صادق(ع) روایت شده است که از پیامبر اکرم(ص) پرسیدند: کفاره غیبت چیست؟ فرمودند: «تَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِمَنْ اغْتَيْبْتَهُ كَلِمًا ذَكَرْتَهُ» هر موقع به یادش افتاد، برای آن شخص، طلب مغفرت و آمرزش کند، یعنی دعایش کند. چه زیباست که یکی از دعا‌های انسان همین باشد؛ همیشه برای کسانی که پشت سرشان غیبت و بدگویی کرده دعا کند و برای خود آنها و خانواده آنها آمرزش و حسن عاقبت بطلد.

در حرمت غیبت، فرقی نیست که عیب دیگران مستور و پوشیده باشد یا غیر مستور. چنان که تفاوت ندارد کسی که غیبت او می شود، راضی باشد یا نه، و نیز فرقی بین غیبت با گفتار یا کردار، نظیر اشاره و نوشتن و نظایر آن نیست؛ بلکه همین مقدار که به عنوان تنقیص و ضربه زدن به شخصیت کسی عیب او را در غیاب او به دیگری منتقل کند، غیبت و حق الناس است. امام خمینی(ره) بعضی اوقات در درس اخلاق روایتی را برای ما معنا می کردند، من آن روایت را ندیده ام و به اطمینان ایشان نقل می کنم. طبق آن روایت اگر کسی غیبت کند، در قیامت زبانش به اندازه ای دراز است که روی زمین افتاده و مردم این زبان را پایمال می کنند. بعد حضرت امام(ره) می گفتند؛ این زبان درازی یعنی زبانش دراز شده تا آنجا که آبروی مردم را برده است. به همان اندازه زبانش در قیامت دراز می شود و روی زمین می افتد و مردم این زبان را پایمال می کنند.

گناه آبروریزی خیلی بزرگ است، اما متأسفانه شیوع دارد، کسانی که اهل دلند و تقید به ظواهر شرع دارند، غیبت نمی کنند، شایعه پراکنی او به گوش آن مرجع تقلید رسیده بود و شکایتش را به حضرت امام کرده بود. حضرت امام(ره) به اندازه ای ناراحت شدند که می لرزیدند و فرمودند؛ این گونه کارها ولایت بین خدا و انسان را قطع می کند. کسی نباید از این مطالب ساده بگذرد. کسانی که وارد در این قضایا هستند، مخصوصاً اینکه عالم شهود و عالم بصیرت هم داشته باشند، می بینند که این غیبت ها، خوردن گوشت مرده است. این تهمت ها خوردن چرک و خون است. در روز قیامت مجسم می شود، گوشت فاسد می شود و به خورد انسان می دهند.

راوی می گوید: از امیرالمؤمنین درخواست موعظه کردم. ایشان چند موعظه کردند و از جمله فرمودند: «اجتنب الغيبة فَإِنَّهَا إِدَامُ كَلَابِ النَّارِ» یعنی از غیبت اجتناب کن چراکه، غیبت، خورش سگ های جهنم است. حضرت امام(ره) در شرح این حدیث می گفتند؛ اگر کسی عادت به غیبت دارد و غیبت روی غیبت می کند، تجسم عملش و درندگی های زبانش کم کم او را به صورت سگ در می آورد. سگ نمی تواند به بهشت برود، بلکه باید به جهنم برود و بسوزد تا از حالت درندگی در بیاید. این سگ در جهنم خوراک می خواهد از این جهت، غیبت هایی که در دنیا، کرده در جهنم غذای اوست و به وی می خوراند. همان طور که قرآن کریم، غیبت را خوردن گوشت متعفن مرده می داند.

«لَا يَغْتَبُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُجِبُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ» باید توجه شود که، غیبت، شاخ و دم هم ندارد. از پیامبر گرامی(ص) پرسیدند: غیبت چیست؟ فرمودند: «ذَكَرَكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُهُ» غیبت آن حرفی است که انسان نتواند در روی دیگری بگوید و پشت سرش می گوید. چراکه اگر به خودش و در حضورش بیان شود، بدش می آید و ناراحت می شود. حتی برخی از بزرگان نظیر حضرت امام(ره)، روایت گفته را به این صورت معنا می کنند که هرچه نزد مردم بد است، غیبت است. یعنی سخنی که پشت سرت شود، حتی اگر شخص غایب بدش نیاید، اما نزد مردم بد باشد، غیبت است.

مرحوم صدرالمآلهین(ره) در اسفار نوشته است: دیدم دو نفر غیبت می کنند و مثل دو تنور، آتش از دهان آنها بیرون می آید. کسانی که به راستی مکاشفه دارند این حقایق را می بینند. پیغمبر اکرم(ص) با عایشه نشستند بودند. یک خانم آمد و مسئله ای پرسید و رفت. عایشه با دستش اشاره کرد که قد او کوتاه است. پیغمبر اکرم(ص) به عایشه گفتند: استفراغ کن. گفت: یا رسول الله من که چیزی نخورده ام. دوباره فرمودند: استفراغ کن. استفراغ کرد و لخته گوشتی گندیده از دهانش بیرون افتاد.

در واقع به او فهماندند که با غیبت، طبق آیه قرآن گوشت مرده خورده است: «لَا يَغْتَبُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُجِبُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ» اگر کسی دوست ندارد گوشت مردار بخورد، باید پشت سر مردم حرف نزند. غیبت در همین دنیا نیز کیفر هایی دارد، از جمله اینکه شخص غیبت کننده، خودش مورد غیبت دیگران واقع خواهد شد. امام صادق(ع) می فرمایند: «لَا تَغْتَبُ فَتُغْتَبُ وَلَا تَحْفَرُ لِأَخِيكَ حُفْرَةً فَتَقَعُ فِيهَا فَإِنَّكَ كَمَا تَدِينُ تُدَانُ» غیبت نکن که دیگران هم پشت سر تو غیبت می کنند و برای برادرت چاه نکن که خودت در آن چاه خواهی افتاد.